

ТУРИЗМ: ДО ПИТАННЯ ПРІОРИТЕТІВ РОЗВИТКУ ХОДОРІВСЬКОЇ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Мирослава Влах

Львівський національний університет імені Івана Франка

Львів, Україна

Реформа місцевого самоврядування в Україні, зокрема утворення об'єднаних територіальних громад (ОТГ), покликані активізувати соціально-економічне життя на локальному рівні суспільної організації. Особливо це важливо для тих місцевостей, які внаслідок системної кризи втратили багато традиційних галузей господарювання. Для багатьох депресивних територій, головними ознаками яких є знелюднення, спад промислового і сільськогосподарського виробництва, реновація можлива на основі розвитку нових видів діяльності, зокрема рекреації і туризму. Такий напрям розвитку (як один з можливих) пропонуємо для Ходорівської ОТГ (Львівська область).

Дослідження проблем утворення і функціонування ОТГ має міждисциплінарний характер, потребує залучення фахівців різних наукових напрямків і видів практичної діяльності – економістів, правників, архітекторів, спеціалістів з територіального планування і розвитку та ін. Науково-теоретичні напрацювання з визначення та обґрунтування напрямків розвитку ОТГ має й суспільна географія з концепцією чинників розвитку, теоріями локальних систем розселення, міжгалузевих територіальних систем.

Ходорівська ОТГ утворена 27 березня 2016 р. Це одна з найбільших за площею (331,4 кв. км) і населенням (31,0 тис. осіб) громад Львівської області з переважанням сільських мешканців (62,2%). До її складу увійшли 42 поселення (колишні одна міська та 11 сільських рад).

Утворення громади має на меті вирішити гострі соціально-економічні проблеми міста Ходорова, а також прилеглої до нього території, що була пов'язана була з ним трудовими (зайнятість населення на промислових підприємствах) і виробничо-технологічними зв'язками (постачання сільськогосподарської сировини – молока і цукрового буряка на переробні підприємства). Закриття промислових підприємств (цукрокомбінат, маслозавод, завод поліграфічних машин) спричинило гостру економічну і соціальну ситуацію. Брак робочих місць зумовив значну заробітчанську міграцію, що при загальному

зниженні народжуваності призвело до скорочення людності (з 12,9 тис. осіб у 1994 р. до 9,2 тис. осіб у 2020 р.).

Предметом нашого аналізу стала “Стратегія сталого розвитку Ходорівської ОТГ до 2025 р.” [3]. Констатуємо всестороннє висвітлення у “Стратегії...” економічних, соціальних і екологічних проблем території, звертаємо увагу на таке:

– серед сильних сторін фактичного стану громади відзначено розвиток дрібного та малого бізнесу (найвищий ранг) і підприємств з переробки сільськогосподарської продукції. Не заперечуючи їхньої важливості, підкреслюємо, що вирішення соціально-економічних проблем можливе лише за умов розвитку середнього і великого бізнесу, для якого тут існують інфраструктурні передумови (транспортне, енерго-, газо-, водозабезпечення);

– у переліку слабких сторін – зменшення людності. Однак не розкрито причин цього явища, не встановлено співвідношення природного скорочення населення і механічного, пов’язаного з заробітчанством;

– щодо можливостей розвитку, то підняття рівня доходів населення позначено як найпріоритетніший, не обґрунтовано напрямками його досягнення. Це ж стосується і підвищення рівня зайнятості населення. Відсутній баланс робочих місць.

“Стратегія...” не враховує можливостей таких сучасних економічних процесів як *капіталовкладення, інвестиції, спільне підприємництво, туризм* (ці поняття навіть не згадані). Водночас, сильною і слабкою стороною сучасного стану громади, як зазначено в “Стратегії...”, є наявність і облаштування рекреаційних місць місцевого і обласного значення. За умови розв’язання екологічних проблем (очищення і зменшення замулення водойм, вивезення та утилізація твердих побутових відходів) рекреаційні об’єкти можуть створити нові можливості для розвитку громади.

Рекреація і туризм – взаємопов’язані види економічної діяльності. Ходорівщина має усі передумови для їхнього розвитку. Туристичні дестинації території визначаються її розташування у південно-західній частині Опілля – межиріччя лівих приток Дністра і правих приток Західного Бугу. Горбогірний рельєф, достатня наводненість території, букові і дубово-букові ліси, близькість до судноплавного колись Дністра сприяли ранньому заселенню території (тут знайдено археологічні пам’ятки кам’яного, бронзового віку, княжих часів). Першу писемну

згадку про Ходорів датують 1394 р., магдебурзьке право отримав у 1436 р.

Економічному піднесенню території сприяло прокладення у 1866 р. залізниці Львів–Чернівці. Ходорів став важливим залізничним вузлом із напрямками на Львів, Станіславів (тепер Івано-Франківськ), Чернівці, Тернопіль. Це зумовило створення тут промислових підприємств (1913 р. – цукрова спілка, 1929 р. – м'ясо-беконна фабрика), продукція яких експортувалася до багатьох країн Європи.

Однак найбільше багатство краю – це його люди. Знані імена можуть стати туристичним брендом території, яка наразі слабо залучена у регіональні та міжрегіональні туристичні потоки. Як приклад, пропонуємо туристичний бренд “Літературна і мистецька Ходорівщина”. У довідковому виданні “Місто над ставом” журналіст, краєзнавець Л. Калинець надав відомі імена тих, хто народилися в Ходорові, чи доля яких пов'язана з цим містом [1]. Літературна Ходорівщина представлена багатьма іменами. У “Народній школі” Ходорова у 1930-х роках викладав українську мову *Дмитро Макогон* (1881–1961) – український письменник, культурно-освітній діяч, батько письменниці *Ірини Вільде* (1907–1982). На стіні будинку загальноосвітньої школи № 1 встановлено барельєф Дмитрові Макогону та Ірині Вільде. Тут народився й *Сильвестр Калинець* (1886–1946) – український поет, прозаїк, драматург, перший перекладач португальською мовою поезій Тараса Шевченка, надрукованих у книзі “Тарас Шевченко: його життя і твори” (1936). У 1931 р. С. Калинець імігрував до Бразилії, де став організатором видавництва “Парана”. Ходорів є місцем народження *Івана Кедрина-Рудницького* (1896-1995) – українського історика, політичного діяча і журналіста, дійсного члена НТШ, члена Президії НТШ в Америці, почесного доктора УВУ.

Сучасну літературу представляють *Ігор Калинець* (нар. 1939 р.) і *Богдан Горинь* (нар. 1936 р.). Ігор Калинець – поет і прозаїк, один з представників “пізньошістдесятників” і дисидентсько-самвидавного руху в Україні, лауреат Державної премії України імені Тараса Шевченка (1992), політв'язень, почесний доктор ЛНУ імені Івана Франка. Шкільні роки у Ходорові провів *Богдан Горинь* (народився у с. Кнісело) – український політичний і громадський діяч, народний депутат України першого і другого скликань, журналіст, мистецтвознавець, політолог, колишній дисидент. Мистецтвознавчі праці Б. Гориня присвячені видатним постатям української культури

Опанасу Заливасі, Софії Караффі-Корбут, Святославу Гординському та ін. Есе-колаж у двох книгах “Святослав Гординський на тлі доби” відзначений Національною премією України імені Тараса Шевченка (2019). Літературна діяльність цих особистостей вплинула і впливає на суспільно-політичне життя в Україні, діяльність світового українства загалом.

Літературна Ходорівщина пов’язана з іменем *Івана Франка*. Як вказують Р. Горак та Л. Калинець, Іван Франко у 1885 р. відвідував с. Добрівляни, розміщене неподалік від Ходорова, у якому вчителювала Ольга Білинська – “друга” поетова любов. Цікаві спогади про Івана Франка залишила українська письменниця, педагог, засновниця “Просвіти” у Ходорові (1913) *Северина Кабаринська*, яка очолювала делегацію “жіноцтва Ходорівської землі” на відзначення 40-ліття його творчої діяльності. Спогад про цей епізод називається “Хвилина в хаті генія”. З Ходоровом пов’язують одну з улюблених пісень І. Франка “Ой світи, місяченьку”, записану поетом у 1887 р. від уродженця Ходорова [2].

Художня Ходорівщина представлена іменами Артура Гротгера, Зеновія Кецали, Володимира Патики. Багатоетнічна земля Галичини породила діячів не тільки української, а й польської, німецької, єврейської культури. Серед них – *Артур Гротгер* (1837–1967) – польський живописець, один з представників романтизму в польському мистецтві, ілюстратор, рисувальник, автор циклу творів на теми січневого повстання 1863–1864 рр. Він народився в с. Отиневичі, що розміщене неподалік від Ходорова при львівській трасі. Батько художника – шляхтич, який займався сільським господарством, розведенням коней та рільництвом, був учасником польського повстання проти російського панування та брав участь у низці баталій. Мальовничі краєвиди, які надихали змалку майбутнього художника, можна побачити й тепер. Ім’я А. Гротгера пов’язує Отиневичі, Ходорів, де був охрещений, Париж, де помер у молодому віці, Львів, де похований на Личаківському цвинтарі. На його честь встановлено пам’ятний знак у Домініканському костелі Львова (тепер греко-католицька церква Святої Євхаристії). Кілька портретів роботи художника представлені у відділі “Європейське мистецтво XIX-XX ст.” Львівської національної галереї мистецтв ім. Бориса Возницького. Широку публіку зацікавить й історія кохання художника і письменниці

Ванди Монне (1850-1923), яких називають львівськими Ромео і Джульєттою.

Ходорівщина – мала батьківщина *Володимира Патики* (1926-2016) – українського живописця, пейзажиста, майстра натюрморту, члена Національної спілки художників України (1954), заслуженого художника України, лауреата Національної премії імені Тараса Шевченка (1999), народного художника України (2006), почесного громадянина Львова. Він народився у с. Чорний Острів (назва свідчить, що у давнину тут було укріплення; першу писемну згадку датують 1424 р.). Через Чорний Острів проходить залізниця Львів–Ходорів.

Поблизу Ходорова у мальовничому селі Добрівляни, розділеному річкою Луг на дві частини, оточеному лісовими масивами Діброва і Ясенів, народився *Зеновій Кецало* (1919–2010) – графік і живописець, народний художник України (1995), член Національної спілки художників України (1962; 1962–1988 – голова секції графіки Львівської організації). З Ходорова він щодня добирався поїздом на навчання до Львівської промислово-художньої школи (1933–1938), де його учителями були знані метри, серед яких був Ян-Генрик Розен. Пізніше – навчання у Краківській Академії витончених мистецтв імені Яна Матейка (1938–1939). Тернистим був шлях З. Кецала до визнання: червона армія, ув'язнення. Твори художника (понад 1 000) нині зберігаються у музейних і приватних колекціях в Україні та закордоном.

Музична Ходорівщина представлена *Іваном-Ярославом Гамкалом* (нар. 1939) – маестром української опери, диригентом, педагогом, музично-громадським діячем, народним артистом України, професором, членом-кореспондентом Національної академії мистецтв України, членом Європейської академії музичного театру. Репертуар І.-Я. Гамкала налічує до 50 опер. Під його керівництвом на сцені Київської опери дебютували Марія Стеф'юк, Анатолій Кочерга, Лідія Забіляста, Володимир Гришко, Вікторія Лук'янець та ін. Життєвий шлях маестро починався з підходорівського села Городище (Городище Королівське). Назва засвідчує його давньоруське походження. Неподалік села на горбі було розташоване місто Заграда – прикордонне укріплення на межі Звенигородського та Галицького князівств, яке спалили монголо-татари.

Тільки перелік імен знаних діячів літератури, образотворчого і музичного мистецтва, пов'язаних місцем народження і проживанням з Ходорівщиною, засвідчує її значний культурницький потенціал. Він

повинен бути врахований у стратегії розвитку громади, зокрема щодо організації туризму. Туризм, навіть короткотривалий, дасть змогу збільшити надходження до місцевого бюджету (робота історико-краєзнавчого музею, організація харчування, виготовлення сувенірів тощо). Створенням і промоцією сучасного туристичного бренду громади повинні займатися представники постійної депутатської комісії ОТГ. Як приклад такого бренду може стати “Літературно-мистецька Ходорівщина”. Традиційний бренд Ходорова як “Міста над ставом” зі зображенням на гербі рибалки з сіткою-“павуком” для вилову риби, видається дещо архаїчним, не відображає справжніх історичних і сучасних реалій.

Список використаних джерел:

1. *Калинець Л.* Місто над ставом / Л. Калинець. – Львів: БРУК ЛТД, 1997. – 344 с.
2. *Калинець Л.* “Слідами” Івана Франка на Ходорівщині / Л. Калинець. – Львів: Triada Plus, 2009. – 81 с.
3. Стратегія сталого розвитку Ходорівської об’єднаної територіальної громади до 2025 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://hodorivska-gromada.gov.ua/strategiya-rozvitku-hodorivskoi-otg-do-2025-roku-13-50-22-27-02-2017>.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЕКТУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА В КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ

Михайло Гамкало, Андрій Кікта

*Львівський національний університет імені Івана Франка
Львів, Україна*

Туристичне освоєння Карпатського регіону почалося в другій половині XIX ст., внаслідок прокладання залізничних шляхів сполучення. Популярним видом транспорту в межах досліджуваної території стала вузькоколійна залізниця, що було зумовлено інтенсивним розвитком лісової галузі (заготівля та первинна